

УДК 334.012

Н.В. Голич, О.В. Панухник докт. економ. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

**МАЛИЙ БІЗНЕС В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД:
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД**

N.V. Holych, O.V. Panukhnyk Dr., Prof.

**SMALL BUSINESS IN THE TERRITORIAL COMMUNITIES DEVELOPMENT
SYSTEM: EXTERNAL EXPERIENCE**

Основою розвитку країн з ринковою системою господарювання є малий бізнес як найбільш масовий, динамічний та гнучкий прояв ділового життя. Про його значення свідчать інтегровані показники, що характеризують стан сектору малого бізнесу в розвинутих країнах та підкреслюють його фундаментальну роль в соціально-економічному та політичному житті кожної країни.

На практиці немає чіткого розмежування та класифікації поняття малого бізнесу. Однак ту сукупність ознак, яка є, можна згрупувати у певні принципово відмінні підходи до визначення малого бізнесу – це кількісний, якісний та комбінований.

Кількісний підхід ґрунтується здебільшого на тому, що до категорії малих підприємств відносять ті, що мають певний рівень групи показників. У більшості країн такими показниками є середня кількість зайнятих працівників, кількість створених робочих місць, річні обсяги продажу, річний розмір прибутку, балансова вартість активів. На практиці відомі такі випадки, коли застосовується лише один із запропонованих критеріїв, який може змінюватися по різних країнах, наприклад, у Франції, Канаді, Данії, Болгарії, Молдові, Білорусі та Польщі за критерій обрано лише один – чисельність працюючих; у Великій Британії, Німеччині та США – чисельність зайнятих і обсяг продажів.

Кількісні критерії є найпоширенішими, оскільки вони дають більш конкретний результат та можливість чітко розмежувати малий та середній бізнес. Однак потрібно зазначити, що перший федеральний закон про малий бізнес, який прийнятий у США в 1953 році, взагалі не містив жодних кількісних критеріїв, обмежуючись лише певними якісними характеристиками.

Основою якісного підходу є використання якісних критеріїв, а саме: «система менеджменту», «система контролю продуктивності», «система мотивації продуктивності».

Перевагами якісного підходу є досягнення його теоретичного обґрунтування та облік широкого спектра «інтуїтивно» властивих різним підприємствам якісних критеріїв, що дає змогу комплексно оцінити їх діяльність.

Проте основним недоліком даного підходу є складність практичного використання, зумовлена важким доступом до внутрішньфірмової інформації щодо визначення ряду характеристик.

Х. Велу в своїх дослідженнях використовує лише якісні параметри. Він досліджує процеси розвитку підприємств, для чого ідентифікує низку характеристик, притаманних підприємствам різного розміру – від малих до великих. Відмінні якісні характеристики малого бізнесу, які пропонуються Х. Велу відображено в таблиці 1.

Комбінований підхід – це підхід, який дає визначення малої фірми, яке запропоноване ще в 1971 році в доповіді Болтонського комітету (Великобританія) та яке стало першим прикладом серйозного розгляду проблеми розвитку малого бізнесу.

Болтонський комітет запропонував економічне та статистичне визначення підприємств за розміром.

Таблиця 1 – Якісні параметри визначення розміру підприємства, пропонувані Х. Велу

Назва параметрів	Малий бізнес	Середній бізнес
Цілі	Визначаються ринком інтуїтивно, імпровізаціями	Коректуються ринком та спеціальною стратегією, інтуїтивно
Менеджмент	Особистий, авторитетний, прямий	Особистий, консультації з ключовими партнерами, спеціалістами
Продукт	Немає планування, немає маркетингових досліджень	Короткострокове планування без маркетингових досліджень
Персонал	Особисті взаємини «керівник-працівник» за принципом «велика сім'я», високий ступінь мотивації та залученості, слабкий вплив профспілок	Особисті взаємини «наймач-колектив співробітників», середній рівень залученості, невеликий вплив профспілок

Однак, цей підхід враховує єдине статистичне визначення, незважаючи на окремі варіації його складових для різних галузей, припускає однорідність сукупності підприємств різних розмірів, тому цей підхід використовується для ідентифікації підприємств досить рідко.

До недоліків методики Болтонського комітету відносять такі:

- широкий спектр застосовуваних критеріїв «малості»;
- наявність різних числових параметрів змін критеріїв для різних галузей, що утруднює використання такого визначення;
- безпосереднє використання грошових одиниць, що неодмінно приводить до труднощів обліку змін їх вартості у часі;
- застосування критеріїв чисельності, зайнятих при співставленні діяльності малих і великих фірм протягом часу, також приводить до певних труднощів у зв'язку з нерівномірними змінами кількості валового внутрішнього продукту на людину для різних галузей та єдине статистичне визначення, незважаючи на окремі варіації його складових для різних галузей, припускає однорідність сукупності малих фірм.

Вивчення зарубіжного досвіду та вітчизняних наукових джерел свідчить, що не існує єдиної системи критеріїв визначення малих підприємств, адже кожна країна розробляє власну систему відповідно до національних традицій господарювання, особливостей економіки і пріоритетів економічної політики держави. Найбільш поширеними показниками, які часто застосовують при визначенні суб'єктів малого і середнього бізнесу, зокрема і в Україні, є кількість працюючих, дохід та вартість активів.

Література

1. Воротіна Л.І. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: навч. посібник. / За ред. Л.І. Воротіної. – К.: Видавництво Європейського університету, 2002. – 307 с.